

Efektivní R

—
Statistický workshop Mariánská (podzim 2019)

Lubomír Štěpánek^{1, 2}

¹Oddělení biomedicínské statistiky
Ústav biofyziky a informatiky
1. lékařská fakulta
Univerzita Karlova v Praze

²Katedra biomedicínské informatiky
Fakulta biomedicínského inženýrství
České vysoké učení technické v Praze

9. listopadu 2019

(2019) Lubomír Štěpánek, CC BY-NC-ND 3.0 (CZ)

Dílo lze dále svobodně šířit, ovšem s uvedením původního autora a s uvedením původní licence. Dílo není možné šířit komerčně ani s ním jakkoliv jinak nakládat pro účely komerčního zisku. Dílo nesmí být jakkoliv upravováno. Autor neručí za správnost informací uvedených kdekoli v předložené práci, přesto vynaložil nezanedbatelné úsilí, aby byla uvedená fakta správná a aktuální, a práci sepsal podle svého nejlepšího vědomí a svých „nejlepších“ znalostí problematiky.

Obsah

- 1 Úvod
- 2 Efektivní kód
- 3 Input/Output (I/O)
- 4 Paralelizace
- 5 C++ v R
- 6 Dynamizace
- 7 Tvorba balíčku
- 8 Reference

Intermezzo – hexbiny

- pravidelné šestiúhelníkové samolepky fixních definovaných rozměrů
- typické (nejen) pro R komunitu
- více na

<http://hexb.in/>

laptop

Maxwella Ogdena

Některá evangelia efektivní syntaxe a sémantiky

- 1 Miluj syntax svou!
- 2 Budeš vektorizovat!
- 3 Vektory Tobě svěřené nenecháš iterativně růst!
- 4 Budeš ctít funkce rodiny `apply()` Tobě představené!
- 5 Ne-`for()`-smilníš!
- 6 Paralelizuj, jsi-li hoden.
- 7 Mocné umění C++ v R dobře skrývej před nepřítelem!

Efektivní syntaxe

- smart code má svá pravidla, i když se tím rychlost jeho provedení nezvyšší
 - na jeden řádek patří maximálně 80 znaků
 - indentace kódu je vhodná, alespoň dvě mezery (lépe čtyři) na každou úroveň
 - názvy proměnných a funkcí je vhodné sjednotit, např. proměnné pomocí `snake_notace` a funkce pomocí `camelCaps notace`

Efektivní syntaxe

- je vhodné dodržovat mezery
- např.

```
1 || x < -5
```

může znamenat

```
1 || x <- 5 # at se x rovná pěti
```

ale i

```
1 || x < -5 # je x menší než -5?
```

pak záleží na kontextu (zda je někdy předtím definováno x)

Efektivní syntaxe

- je výhodné se vyhnout adresaci dolarem typu \$var a nahradit ji adresací typu [, var]
- důvodem je umožnění dynamického iterování v případě adresace typu [, var]

```
1   for(my_variable in colnames(mtcars)){
2       cat(
3           mean(mtcars$my_variable)
4       )
5       cat("\n")
6   }   # nebude fungovat

7
8   for(my_variable in colnames(mtcars)){
9       cat(
10          mean(mtcars[, my_variable])
11      )
12      cat("\n")
13  }   # funguje
```

Prealokace

- objekty je vhodné v kódu „prealokovat“, tj. přiřadit jim iniciálně jejich datovou strukturu, byť jsou hodnotami populovány až později

```
1      bezAlokace <- function(n){
2          my_output <- NULL
3
4          for(i in 1:n){my_output <- c(my_output, i)}
5
6          return(my_output)
7      }
8
9      sAlokaci <- function(n){
10         my_output <- rep(0, n)
11
12         for(i in 1:n){my_output[i] <- i}
13
14         return(my_output)
15     }
```

Prealokace

- porovnání rychlosti exekuce obou funkcí

```
1 library(microbenchmark)
2
3 n <- 5000
4
5 microbenchmark(
6   times = 100,
7   unit = "ns",
8   bezAlokace(n),
9   sAlokaci(n)
10 )
11 # Unit: nanoseconds
12 # bezAlokace(n) mean 36479684.57 median 35515340
13 # sAlokaci(n) mean 401711.53 median 387873
```

- prealokované objekty jsou exekuvány obecně rychleji

Vektorizace

- čím méně používá R-ková funkce nebo procedura R-kových funkcionalit, než se „dostane“ k původním C++ procedurám, tím bude obecně rychleji provedena
- proto je výhodnější pracovat s vektorem než se skalárem, nad kterým je třeba provést ještě další operace

```
1  bezVektorizace <- function(n){  
2      x <- NULL  
3      for(i in 1:n){x <- c(x, runif(1) + 1)}  
4      return(x)  
5  }  
6  
7  sVektorizaci <- function(n){  
8      y <- runif(n) + 1  
9      return(y)  
10 }
```

Vektorizace

- porovnání rychlosti exekuce obou funkcí

```
1 library(microbenchmark)
2
3 n <- 5000
4
5 microbenchmark(
6   times = 100,
7   unit = "ns",
8   bezVektorizace(n),
9   sVektorizaci(n)
10 )
11 # Unit: nanoseconds
12 # bezVektorizace(n) mean 50419159.4 median 48017275
13 # sVektorizaci(n) mean 197811.4 median 167637
```

- přístup s vektorizací je exekuvován obecně rychleji

Intermezzo

- Najděme pomocí Monte-Carlo integrace velikost určitého integrálu

$$\int_0^1 x^2 \mathrm{d}x.$$

Intermezzo

- Najděme pomocí Monte-Carlo integrace velikost určitého integrálu

$$\int_0^1 x^2 dx.$$

- zřejmě je

$$\int_0^1 x^2 dx = \left[\frac{x^3}{3} \right]_0^1 = \frac{1}{3} - 0 = \frac{1}{3}.$$

Intermezzo

- Najděme pomocí Monte-Carlo integrace velikost určitého integrálu

$$\int_0^1 x^2 \mathrm{d}x.$$

```
1      # možné řešení
2
3      n_of_hits <- 0
4      for(i in 1:100000){
5          if(runif(1) < runif(1) ~ 2){
6              n_of_hits <- n_of_hits + 1
7          }
8      }
9      n_of_hits / 100000
10     # 0.333
```

Intermezzo

- Najděme pomocí Monte-Carlo integrace velikost určitého integrálu

$$\int_0^1 x^2 \mathrm{d}x.$$

```
1 # lépe však
2
3 mean(runif(100000) <= runif(100000) ^ 2)
4 # 0.333
```

Intermezzo

- Přepište následující kód pomocí vektorizace.

```
1      c <- 0
2
3      for(i in 1:10000){
4
5          x <- runif(1)
6          y <- runif(1)
7          if(x <= y){c <- c + 1}
8
9      }
10
11      c / 10000
```

Intermezzo

- Z intervalu $\langle 0, 1 \rangle$ náhodně vybereme dvě čísla x a y . Určíme, s jakou pravděpodobností platí

$$\frac{\max\{x^2, y^2\}}{\min\{x, y\}} \geq 2.$$

Prodlužování vektorů

- prodlužování vektoru během iterace pomocí klauzule `x <- c(x, ...)` je obecně pomalé a je lepší se mu vyhnout
- vytvořme vektor třetích mocnin čísel 1 až 1000

Prodlužování vektorů

- prodlužování vektoru během iterace pomocí klauzule `x <- c(x, ...)` je obecně pomalé a je lepší se mu vyhnout
- vytvořme vektor třetích mocnin čísel 1 až 1000

```
1 | # prodlužování vektoru
2 | x <- NULL
3 | for(i in 1:1000){x <- c(x, i ^ 3)}
4 |
5 | # prealokace
6 | x <- rep(0, 1000)
7 | for(i in 1:1000){x[i] <- i ^ 3}
8 |
9 | # vektorizace
10 | x <- c(1:1000) ^ 3
```

Prodlužování vektorů

- prodlužování vektoru během iterace pomocí klauzule `x <- c(x, ...)` je obecně pomalé a je lepší se mu vyhnout
- vytvořme vektor třetích mocnin čísel 1 až 1000

```
1 | my_start <- Sys.time()
2 | x <- NULL # prodlužování vektoru
3 | for(i in 1:1000){x <- c(x, i ^ 3)}
4 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 0.050s
5 |
6 | my_start <- Sys.time()
7 | x <- rep(0, 1000) # prealokace
8 | for(i in 1:1000){x[i] <- i ^ 3}
9 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 0.037s
10 |
11 | my_start <- Sys.time()
12 | x <- c(1:1000) ^ 3 # vektorizace
13 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 0.015s
```

Intermezzo

- ① Určeme pomocí vektorizace počet všech čísel menších než 1000, která po dělení 7 vracejí zbytek 2.
- ② Najdeme pomocí vektorizace všechny kladné celočíselné dělitele čísla 7278548.
- ③ Najdeme pomocí vektorizace všechna čísla menší než 1000, která jsou dělitelná 5, 7 a 8.
- ④ Najdeme pomocí vektorizace největší společný dělitel a nejmenší společný násobek čísel 22375 a 63366.
- ⑤ Určeme pomocí vektorizace, zda je číslo 4732363 prvočíslem.

Caching proměnných

- jev *caching* známe z webového prohlížeče – statické struktury typu obrázky se tzv. cachují, tj. dočasně se stahují desktopově, aby se při opětovném nahrání stránky ihned znovu nahrály
- např. chceme každý člen matice vydělit součtem celé matice

```
1 # méně vhodné
2 set.seed(1)
3 my_matrix <- matrix(runif(10000), nrow = 100)
4
5 apply(
6   my_matrix,
7   2,
8   function(i){i / sum(my_matrix)}
9 )
```

Caching proměnných

- např. chceme každý člen matice vydělit součtem celé matice

```
1      # lepší řešení
2
3      set.seed(1)
4      my_matrix <- matrix(runif(10000), nrow = 100)
5      sum_of_my_matrix <- sum(my_matrix)
6
7      apply(
8          my_matrix,
9          2,
10         function(i){i / sum_of_my_matrix}
11     )
```

Rodina funkcí *apply()

- jde o funkce dobře optimalizované tak, že v rámci svého vnitřního kódu „co nejdříve“ volají C++ ekvivalenty R-kové funkce
- díky tomu jsou exekučně rychlé
- nejužitečnější je `apply()` a `lapply()`

Funkce `apply()`

- vrací vektor výsledků funkce FUN nad maticí či datovou tabulkou X, kterou čte po řádcích (`MARGIN = 1`), nebo sloupcích (`MARGIN = 2`)
- syntaxe je `apply(X, MARGIN, FUN, ...)`

```
1 | apply(mtcars, 2, mean)
2 |
3 | my_start <- Sys.time()
4 | x <- apply(mtcars, 2, mean)
5 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 0.019s
6 |
7 | my_start <- Sys.time()
8 | x <- NULL
9 | for(i in 1:dim(mtcars)[2]){
10 |   x <- c(x, mean(mtcars[, i]))
11 |   names(x)[length(x)] <- colnames(mtcars)[i]
12 | }
13 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 0.039s
```

Funkce `lapply()`

- vrací list výsledků funkce FUN nad vektore či listem X
- syntaxe je `lapply(X, FUN, ...)`
- vhodná i pro adresaci v listu

```
1      set.seed(1)
2      my_long_list <- lapply(
3          sample(c(80:120), 100, TRUE),
4          function(x) sample(
5              c(50:150), x, replace = TRUE
6          )
7      )      # list vektorů náhodné délky
8             # generovaných z náhodných čísel
9
10     lapply(my_long_list, "[", 14)
11           # z každého prvku listu (vektoru)
12           # vybírám jen jeho 14. prvek
```

Náhrada for cyklu funkcí lapply()

- lapply se hodí pro přepis for() cyklu do vektorizované podoby
- obě procedury jsou ekvivalentní stran výstupu, lapply() je významně rychlejší

```
1      # for cyklus
2      x <- NULL
3      for(i in 1:N){
4          x <- c(x, FUN)
5      }
6
7      # lapply
8      x <- unlist(
9          lapply(
10             1:N,
11             FUN
12          )
13      )
```

Náhrada for cyklu funkcí lapply()

- příklad s odhadem času exekuce kódu

```
1 | # for cyklus
2 | my_start <- Sys.time()
3 |
4 | for_x <- NULL
5 | for(i in 1:100000){for_x <- c(for_x, i ^ 5)}
6 |
7 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 18.45s
8 |
9 | # lapply
10 | my_start <- Sys.time()
11 |
12 | lapply_x <- unlist(lapply(
13 |   1:100000,
14 |   function(i) i ^ 5    # koncept anonymní funkce
15 | ))
16 |
17 | my_stop <- Sys.time(); my_stop - my_start # 0.10s
```

Real-time výpis do konzole při iterování

- při iterativních procesech typu `for` cyklus trvajících delší uživatelský čas je vhodné mít představu, v jaké fázi se proces kdy nachází¹
- klíčem je použití příkazu `flush.console()` před iterací

```
1      x <- NULL
2
3      flush.console()
4      for(i in 1:100000){
5          x <- c(x, i ^ 5)
6          cat(
7              paste(
8                  "Proces hotov z ",
9                  i / 100000 * 100,
10                 " %.\n", sep = ""
11             )
12         )
13     }
```

¹zvlášť je-li lineární

Progress bar pro funkce *apply()

- balíček pbapply nabízí progress bar i pro funkce apply() a další
- syntaxe je pouze o přidání prefixu pb před původní funkci

```
1 | x <- lapply(  
2 |   1:1000000,  
3 |   function(i) i ~ 5  
4 | )  
5 |  
6 | # s progress barem  
7 | library(pbapply)  
8 |  
9 | x <- pblapply(  
10 |   1:1000000,  
11 |   function(i) i ~ 5  
12 | )
```

Dynamické iterování

- dynamické iterování umožňuje aplikovat jednu proceduru nebo funkci opakovaně na mnoho podobných objektů pomocí krátkého kódu
- chtějme například vytvořit 26 vektorů a, b, \dots, z tak, že j -tý vektor je tvořen právě j jedničkami, kde j odpovídá indexu názvu vektoru v rámci anglické abecedy, tedy např. pro a je $j = 1$, pro c je $j = 3$ apod.

```
1 | # naivní řešení
2 |
3 | a <- c(1)
4 | b <- c(1, 1)
5 | c <- c(1, 1, 1)
6 | # ...
```

Dynamické iterování

- chtějme například vytvořit 26 vektorů a, b, \dots, z tak, že j -tý vektor je tvořen právě j jedničkami, kde j odpovídá indexu názvu vektoru v rámci anglické abecedy, tedy např. pro a je $j = 1$, pro c je $j = 3$ apod.

```

1 | # o něco lepší řešení
2 |
3 | a <- rep(1, which(letters == "a"))
4 | b <- rep(1, which(letters == "b"))
5 | c <- rep(1, which(letters == "c"))
6 | # ...

```

Dynamické iterování

- chtějme například vytvořit 26 vektorů a, b, \dots, z tak, že j -tý vektor je tvořen právě j jedničkami, kde j odpovídá indexu názvu vektoru v rámci anglické abecedy, tedy např. pro a je $j = 1$, pro c je $j = 3$ apod.

```
1      # řešení s dynamickým iterováním
2
3      for(my_letter in letters){
4
5          assign(
6              my_letter,
7              rep(1, which(letters == my_letter))
8          )
9      }
10
```

Dynamické iterování

- nyní chceme všechny vektory a , b , \dots , z vynásobit číslem 2 a přičíst ke každé jeho složce vždy náhodnou hodnotu bílého šumu $\mathcal{N}(0, 1^2)$

```

1 | # naivní řešení
2 |
3 | a <- 2 * a + rnorm(1)
4 | b <- 2 * b + rnorm(1)
5 | c <- 2 * c + rnorm(1)
6 | # ...

```

Dynamické iterování

- nyní chceme všechny vektory a, b, \dots, z vynásobit číslem 2 a přičíst ke každé jeho složce vždy náhodnou hodnotu bílého šumu $\mathcal{N}(0, 1^2)$

```
1      # řešení s dynamickým iterováním
2
3      for(my_letter in letters){
4
5          my_vector <- get(my_letter)
6
7          assign(
8              my_letter,
9              2 * my_vector + rnorm(1)
10         )
11
12     }
```

Funkce `do.call()`

- máme-li list argumentů, pro který chceme volat danou funkci, lze využít příkaz `do.call()`

```
1 my_list <- list(1:10, trim = 0, na.rm = TRUE)
2
3 do.call(what = "mean", args = my_list) # 5.5
4
5 # odpovídá příkazu
6 # mean(1:10, trim = 0, na.rm = TRUE)
```

Funkce do.call()

- funkce `do.call()` umožňuje iterovat nad funkcemi
- předpokládejme, že chceme pro vektory hodnot x a (y) zjistit postupně průměr, minimum, maximum, medián, směrodatnou odchylku, rozptyl a vždy poslední cifru čísla

```
1  set.seed(1)
2  x <- floor(runif(100) * 100)
3  set.seed(2)
4  y <- floor(runif(100) * 100)
5
6  # možné řešení
7  mean(x)
8  min(x)
9  # ...
10 lapply(x, function(i) i %% 10)
11 mean(y)
12 # ...
13 lapply(y, function(i) i %% 10)
```


Funkce do.call()

- lépe však

```

1  set.seed(1)
2  x <- floor(runif(100) * 100)
3  set.seed(2)
4  y <- floor(runif(100) * 100)
5
6  for(my_vector_name in c("x", "y")){
7      my_vector <- get(my_vector_name)
8      for(my_function in c(
9          "mean", "min",
10         "max", "median",
11         "sd", "var",
12         function(i) i %% 10
13     )){
14         cat(do.call(my_function, list(my_vector)))
15         cat("\n")
16     }
17 }
    
```


Pokročilejší caching proměnných

- porovnejme obě funkce mezi sebou

```
1 | n <- 25
2 |
3 | microbenchmark::microbenchmark(
4 |   times = 10,
5 |   unit = "ms",
6 |   getFibonacci(n),
7 |   memoisedFibonacci(n)
8 | )
9 | # Unit: milliseconds
10 | #      getFibonacci(n) mean 78.7695255 median 78.0998365
11 | # memoisedFibonacci(n) mean  0.3102129 median  0.3425425
```

- cachovaná verze funkce je více než stokrát rychlejší (!)

Prekompilace

- pro (pre)kompilaci funkcí lze využít balíček `compiler`, je součástí jádra R od verze 2.13.0
- vestavěné funkce přicházející v etablovaných balíčcích jsou výhradně prekompilovány

```
1 library(compiler)
2
3 getFunction("mean")
4 # function(x, ...)
5 # UseMethod("mean")
6 # <bytecode: 0x033be6b8>
7 # <environment: namespace:base>
```

- třetí řádek naznačuje, že funkce má kompilovanou podobu, kterou není nutné překládat R-kovým interpreterem

Prekompilace

- porovnejme rychlost vestavěné funkce `mean()`, vlastní funkce pro průměr `my_mean()` a její kompilované verze

```
1 | my_mean <- function(x){
2 |   my_output <- 0
3 |   for(i in 1:length(x)){
4 |     my_output <- my_output + x[i] / length(x)
5 |   }
6 |   return(my_output)
7 | }
8 |
9 | # kompilace pomocí funkce cmpfun() balíčku compiler
10 | compiled_my_mean <- compiler::cmpfun(my_mean)
```

Prekompilace

- porovnejme rychlost vestavěné funkce `mean()`, vlastní funkce pro průměr `my_mean()` a její kompilované verze

```
1 | x <- rnorm(1000)
2 | microbenchmark::microbenchmark(
3 |   times = 100,
4 |   unit = "ms",
5 |   mean(x), my_mean(x), compiled_my_mean(x)
6 | )
7 | # Unit: milliseconds
8 | #           mean(x) mean 0.00661626 median 0.0064150
9 | #       my_mean(x) mean 0.21816708 median 0.1772585
10 | # compiled_my_mean(x) mean 0.17769074 median 0.1753340
```

Rektangulární okem čitelné formáty vs. binární formáty

- okem čitelné rektangulární formáty lze kromě snadného nahlédnutí uživatelem především *apendovat*, tj. lze přidat nový záznam dat
 - přípony .csv, .xlsx, .txt, ...
- binární rektangulární formáty nelze prohlédnout pouhým okem, nelze k nim bez dalších úprav ani *apendovat*, ale rychleji se nahrávají/ukládají a mají vysokou míru komprese
 - přípony .Rdata, .Rds

Formát feather

- vznikl jako výslednice potřeby sdílet struktury typu `data.frame` mezi R a Pythonem
- soubory mají příponu `.feather`
- sympatickou vlastností je zejména velká míra komprese (a malá velikost na disku)
- základní práce s formátem feather v R

```
1 library(feather)
2
3 feather::write_feather(...)
4 feather::read_feather(...)
```

- a v Pythonu

```
1 import feather as ft
2
3 my_data = ft.read_dataframe(...)
```


- ```
1 my_data <- data.frame(matrix(1:5e7, nrow = 1e6))
2
3 library(data.table)
4 fwrite(x = my_data, file = "moje_data.txt")
5 fread("moje_data.txt")
6
7 library(vroom)
8 vroom_write(x = my_data, path = "moje_data.txt")
9 vroom("moje_data.txt")
```

# Úvod do paralelních výpočtů

- paralelní výpočty jsou vhodné u iterativních serializovaných procesů, jejichž výsledky jsou na sobě nezávislé
- výpočty pak lze provádět paralelně v jeden čas na jádrech procesoru
- stěžejní je balíček `parallel`
- rozlišujeme *forking* a *socketing*
  - *forking* je adopce běžící seance R-ka do všech jader (nebo jejich množin, tzv. clusterů)
  - *socketing* je nová seance R-ka v jádru nebo clusteru
- *forking* v podstatě vůbec nefunguje na Windows® (!)
- u *socketingu* je třeba nové seance v jádrech/clusterech (*slave*) vybavit proměnnými z hlavního prostředí (*master*)

## Sériový výpočet s použitím `lapply()`

- na jednom jádru pomocí `lapply()` zkusme

```
1 library(lme4)
2
3 my_function <- function(i){
4 lmer(
5 Petal.Width ~ . - Species + (1 | Species),
6 data = iris
7)
8 }
9
10 system.time(
11 my_first_save <- lapply(1:100, my_function)
12)
13 # user
14 # 2.73
```

„Paralelní“ výpočet s použitím mclapply()

- na jednom jádru pomocí mclapply() zkusme

```
1 library(lme4)
2
3 my_function <- function(i){lmer(
4 Petal.Width ~ . - Species + (1 | Species),
5 data = iris
6)}
7
8 system.time(my_first_save <- mclapply(
9 1:100,
10 my_function,
11 mc.cores = detectCores() # ne na Windows !
12))
13 # user 2.73
```

- funkce mclapply() je vhodná pro forking, ten ale na Windows® obecně nefunguje

Paralelní výpočet

- na všech jádrech pomocí `parLapply()` zkusme

```
1 library(lme4)
2
3 my_function <- function(i){
4 lmer(Petal.Width ~ . - Species + (1 | Species),
5 data = iris)
6 }
7
8 my_cluster <- makeCluster(detectCores())
9 clusterEvalQ(my_cluster, library(lme4))
10
11 system.time(
12 my_third_save <- parLapply(my_cluster, 1:100,
13 my_function)
14)
15 # user 0.11
16 stopCluster(my_cluster)
```

Uplatnění C++ v R

- některé části kódu, zejména ty *bottleneckové* je možné zrychlit jejich napsáním v C++
- k tomu lze použít balíček Rcpp

Funkce napsaná v C++ a její volání v R

- funkci pro signum bychom ve stylu C++ napsali nejspíš v R následovně

```
1 signum_r <- function(x) {
2 if(x > 0){
3 1
4 }else{
5 if(x == 0){
6 0
7 }else{
8 -1
9 }
10 }
11 }
```

Funkce napsaná v C++ a její volání v R

- v C++ ji napíšeme stejnou sémantikou a zavoláme pomocí `cppFunction()`

```
1 | library(Rcpp)
2 |
3 | cppFunction(
4 | 'int signCpp(double x) {
5 | if (x > 0) {
6 | return 1;
7 | } else if (x == 0) {
8 | return 0;
9 | } else {
10 | return -1;
11 | }
12 | },
13 |)
```

- pro zavolání již stačí jen

```
1 | signCpp(-4) # -1
```


Literatura

Hadley Wickham. *Advanced R*. Boca Raton, FL: CRC Press, 2015.
ISBN: 978-1466586963.

Colin Gillespie. *Efficient R programming : a practical guide to smarter programming*. Sebastopol, CA: O'Reilly Media, 2016. ISBN: 978-1491950784.

Děkuji za pozornost!

lubomir.stepanek@vse.cz

lubomir.stepanek@lf1.cuni.cz

lubomir.stepanek@fbmi.cvut.cz

► GitHub

https://github.com/LStepanek/marianska_podzim_2019